

OPONENTSKÝ POSUDEK

Diplomové práce: Kritické posouzení učiva na základních školách a nižším stupni víceletých gymnázií studentky Bc. Barbory Šejblové.

Předložená diplomová práce má 188 stran a obsahuje 4 přílohy.

Celkově se jedná o velmi objemnou práci, která je složena ze dvou částí. V první části autorka srovnává a kriticky posuzuje současný stav učebnic, ale i učebnic starších čili historických. V druhé části podává vlastní prakticky zaměřený návrh učebnice nové, která by měla vycházet z RVP.

Z první části práce je vidět, že se autorka snažila posoudit historické a současné učebnice. Bohužel z textu je patrné, že autorka neuvedla a nevycházela z teoretických znalostí, jak učebnice hodnotit a jak je posuzovat. Mrzí mne, že autorka neuvádí např. našeho předního vědce, který se zabývá teorií učebnic, a to Průcha, J. (1998). Je to jistě škoda, protože její názory a stanoviska by tak mohla být podepřena hlubším pochopením učebnice jako celku, jejího obsahu a následné analýzy obsahu, parametry textu, složitostí textu, didaktické vybavenosti textu, jako je názornost – vizuální prostředky atp. Při psaní svého vlastního návrhu učebnice by se tak mohla vyvarovat některým problematickým potížím, které se při psaní učebnice, ale i učebního materiálu u pisatelů vyskytují. Velmi mě zaráží, že autorka nikde necituje současné autory, kteří se zabývají či zabývali teorií učebnic geologie pro základní školy a nižší ročníky gymnázií. Srovnání a porovnání historických učebnic věnovala necelé dvě strany textu, přesto však by mohla oddělit učebnice pro nižší a vyšší gymnázia. Na str. 9 autorka píše, že se geologie jako samostatný předmět téměř nevyučuje a že učebních textů je poměrně mnoho. Možná by nebylo od věci, kdyby zde autorka uvedla některé školy, kde se geologie jako samostatný předmět vyučuje a uvedla alespoň v citacích některé z mnohých výukových materiálů. Dále bych autorce chtěl připomenout, že RVP jsou jen mustrem a v současné době má každá škola tzv. školní vzdělávací program, ve kterém se terénní praxe může vyskytovat. Celkový kritický rozbor jednotlivých současných učebnic by mohl být hlubší a propracovanější. O jejich názorech lze diskutovat, přesto bych autorce doporučil se vyvarovat kategorických soudů, že některá učebnice je nevyhovující (kritika učebnice P. Jakeše), dále že v učebnicích jsou formulace informací nepřesné a neúplné (str. 13, ř. 6-7), je přece jasné, že v učebnicích jsou některé poznatky zjednodušeny, a to proto, aby je žáci případně studenti ve svém věku pochopili (viz didaktická zásada přiměřenosti). V seznamu učebnic autorce bohužel chybí posouzení některých dalších učebnic např. Přírodopis pro 9. ročník ZŠ od Kočárek, E. – Kočárek, E. (2001) a učebnice Kvasničkové a kol. (2002). Celkově je tato část velmi přínosná, ale opět by stálo za to při příštím kritickém vyhodnocování učebnic se více opřít o teoretická východiska a celkově text lépe strukturovat a propracovat, ne všechny učebnice, které jsou v současnosti na trhu učebnic k dostání, jsou špatné a nevyhovující a mnohé školy řeší i otázku finanční, mnoho kolegů učebnice vyměňuje nebo používají učebnic víc, které se vzájemně doplňují. Ve druhé části DP se autorka již věnuje samotnému návrhu své vlastní učebnice. Začíná osnovou na str. 18, kde se autorka snaží o chronologické řazení učiva, kterému z hlediska chronologického řazení učiva příliš nerozumím. Osnova začíná klasicky, a to tematickým celkem – Objevujeme krásy geologie,

dále TC Planeta Země. Po ní následuje poněkud nešťastně a didakticky nevhodně TC - Cesta do pravěku. Jak studentovi či žákovi pak chce vysvětlit například některé pojmy z paleontologie, když student či žák nebude znát pojmy jako hornina, usazenina atd.? Děti totiž nebudou znát i další pojmy například z tektoniky a mineralogie. Následující TC - Zemská kůra a její složení zabývající se horninami, minerály a pak petrologií a mineralogií. Následující TC č. 5 Tektonika – vnitřní geologické děje, v tomto tematickém celku se chce zabývat opět pohyby litosférických desek, zemětřesením, sopkami. V tématu sopek se chce zabývat pojmy: magma, vyvřelými horninami, ložisky a magmatickou petrologií. Když už pomineme poněkud nešťastné označení tematického celku tektonika – vnitřní geologické děje, které lze považovat pro žáka jako matoucí, tak opět další téma je magmatická petrologie, vždyť už je toto téma zahrnuto v tématu vyvřelé horniny. TC č. 6 Obraz povrchu Země – vnější geologické děje s podkapitolou 6.1 lze souhlasit, ale s kapitolou 6. 2. Metamorfóza souhlasit nelze, protože metamorfóza není součástí vnějších geologických dějů. TC č. 7 – Geologický obraz ČR by měl být řazen na jiném místě. TC č. 8 Ložiska nerostných surovin je kladeno opět nelogicky. Kapitola pojednávající o TC Voda - zdroj života by měla být přeřazena částečně do vnějších geologických dějů. TC č. 10 a č. 11 má autorka chronologicky řazeny správně, a to na konec učebnice. Při návrhu učebnice, by autorka mohla oddělit část pro učitele a část pro žáky. Možná, že by měla napsat učebnici rovnou a ne jen okomentované pasáže typu co a jak učit a co a jak vysvětlovat či co a jak objasňovat. Čili návrh učebnice nepsat v kondicionálu, ale rovnou napsat návrh vlastní učebnice, a to tak jak si vytyčila v úvodu práce, protože pak by to byl velmi dobrý a záslužný počín. Téma autorčiny DP je velmi pěkné k zpracování, ale možná si autorka měla vybrat jen jeden tematický celek a tím by se vyvarovala mnohých nedostatků při psaní celé učebnice respektive jejího návrhu. V práci se vyskytuje bohužel značné množství faktických nedostatků z mnohých lze jmenovat například: že objevení prvních mnohobuněčných bylo v kambriu, nešťastná formulace pro kambrium...co se týče zbytků těl, jsou velmi vzácné, s výjimkou mořských hub, sinic a řas..., chybné časové zařazení vymírání na konci ordoviku, motýli létající v permu, a mnohé další. Bohužel autorka nikde v textu necituje, což je zřejmě způsobeno tím, že se jedná o návrh učebnice. Text je nevyvážený u některých geologických útvarů uvádí lokality a u některých je neuvádí. U obrázků je sice správně napsáno převzato a upraveno, ale např. u paleogeografických mapek by bylo vhodné je přeložit do češtiny a vyznačit polohu Českého masívu. Je škoda, že se autorka nevyvarovala nedostatků a chyb u návrhu své vlastní učebnice, které sama kritizuje v úvodu např. časové posloupnosti učiva.

Z kladných stránek práce vyplývá užití velmi podnětných a didakticky správných tj. názorných obrázků, příklady využití některých minerálů např. tolary u stříbra a mnohé další názorné obrázky, mapky a grafy. Z celkového dojmu při čtení práce, ale vyplývá, že autorka svoji DP práci psala s nadšením a psala ji ráda. Některé vážnější nedostatky byly zřejmě způsobeny tím, že psala velmi mnoho textu a že při psaní nebyla dostatečně korigována a usměrňována. Dále nelze opomenout její pedagogickou praxi a nadšení. Vzhledem k tomu, že autorka sama učí a má velmi kladný a pozitivní přístup ke studentům a dále se studentům věnuje i v Projektu Přírodovědci, tak objem práce je značný. Vzhledem k jejímu pedagogickému působení je 188 str. textu úctyhodný výkon. Pokud by autorka chtěla později

podat práci jako rigorózní, tak ji doporučuji se vyvarovat zmíněných nepřesností a obě části přepracovat. Stálo by to za pokus, protože nových návrhů učebnic není nikdy dost.

Předložená DP vzhledem k objemu textu a vzhledem k obtížnosti tématu **práce splňuje požadavky kladené na diplomové práce, a proto ji doporučuji k obhajobě a navrhuji známku dobrý**. Dále pro její vlastní obhajobu doporučuji uvedení nejasností a dalších nedostatků na pravou míru.

Doporučené otázky k obhajobě:

Proč si autorka myslí, že většina učebnic nevyhovuje didaktickým zásadám?

Mohla by autorka při obhajobě konkrétně uvést, jakým didaktickým zásadám současné učebnice odporují?

Mohla by autorka vysvětlit, proč klade učivo historické geologie před učivo o horninách a minerálech?

V Praze – Letňanech dne 15. května 2013

PhDr. Tomáš Kočí PhD.

Ivančická 581

Praha 9 – Letňany

19900

protula@seznam.cz